

УДК 346.91:347.94(477)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.14>**Діна Зятіна,**

канд. юрид. наук,

доцент кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: НОВІТНЯ ПРАКТИКА КАСАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ

Стаття присвячена аналізу новел чинного Господарського процесуального кодексу України щодо доказування та доказів через дослідження практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. У статті розглядаються новітні положення господарського процесу щодо обов'язку доказування, підстав звільнення від доказування, ознак доказів та порядку їх витребування господарським судом. Також приділено увагу особливостям показань свідків, висновків експертів, визначено можливість відхилення доказів у господарському процесі.

Ключові слова: докази, доказування, господарський процес, практика Верховного Суду, звільнення від доказування, показання свідків, судова експертиза, висновок експерта у галузі права.

Постановка проблеми. У ст. 2 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) закріплено, що завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави.

У належному та правильному вирішенні господарського спору провідне місце посідає дослідження доказів, що містять інформацію щодо обставин даного спору. ГПК України нещодавно зазнав істотних змін. Не в останню чергу ці зміни стосуються інституту доказування та доказів у господарському процесі. Так, у чинній редакції ГПК України з'явилися нові засоби доказування, такі як електронні докази та показання свідків, чітко регламентовано порядок та часові межі подачі доказів, визначено процедуру витребування доказів, встановлено дещо змінені правила звільнення від доказування, закріплено можливість проведення судової експертизи на замовлення учасника справи тощо. Як видається, дослідження практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (далі – КГС ВС) щодо доказування в господарському процесі

становить неабиякий науковий та практичний інтерес з огляду на важливість правових позицій, що викладаються у рішеннях Верховного Суду.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми доказів та доказування в судовому процесі присвячено чимало наукових праць та досліджень; зокрема, проблематикою доказування займалися такі вчені, як: В.Е. Беяневич, С.В. Васильєв, Т.М. Кучер, Л.М. Ніколенко, Т.В. Степанова, Р.В. Тертишніков, М.К. Треушніков, С.Я. Фурса, М.Й. Штефан та інші.

Водночас сьогодні, в умовах істотного реформування процесуального законодавства, в тому числі і господарсько-процесуального, актуалізується дослідження особливостей доказування в господарському процесі згідно з новелами ГПК України. Як видається, таке дослідження через призмю аналізу матеріалів судової практики дасть змогу краще зрозуміти порядок реалізації закріплених процесуальних положень.

Отже завданням вказаної статті є вивчення основних нововведень ГПК України щодо доказів і доказування в господарському процесі з паралельним аналізом відповідної практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. Стаття 74 ГПК України, розподіляючи обов'язки щодо доказування, встановлює, що кожна

сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень. Ч. 4 ст. 74 ГПК закріплює нові положення, згідно з якими суд не може збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи, крім витребування доказів судом у разі, коли він має сумніви у добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів. Як зазначено в постанові КГС ВС від 05.02.2019 у справі № 914/1131/18, «необхідність доводити обставини, на які учасник справи посилається як на підставу своїх вимог і заперечень в господарському процесі є складовою обов'язку сприяти всебічному, повному та об'єктивному встановленню усіх обставин справи, що передбачає, зокрема, подання належних доказів, тобто таких, що підтверджують обставини, які входять у предмет доказування у справі, з відповідним посиланням на те, які обставини цей доказ підтверджує» [1]. Отже, подаючи докази, учасник справи має також вказати, які обставини підтверджує цей доказ.

Не всі факти, що мають значення для вирішення господарської справи, потребують судового доказування. Так, згідно зі ст. 75 ГПК України не потребують доказування: визнані учасниками справи обставини; загальновідомі факти; преюдиційні факти. Відповідно до положень ч. 4 ст. 75 ГПК України обставини, встановлені рішенням суду в господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються під час розгляду іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом. Ч. 6 ст. 75 ГПК України закріплює й інші факти, що встановлені в судових рішеннях і мають преюдиційне значення для господарського суду. Водночас для того, щоб обставини мали преюдиційний характер, вони мають бути безпосередньо досліджені та встановлені судом та відображені в мотивувальній частині судового акта. З цього приводу КГС ВС у справі № 927/976/17 у постанові від 12.07.2018 зазначив, що «преюдицію утворюють виключно лише ті обставини, які безпосередньо досліджувалися і встановлювалися судом, що знайшло відображення в мотивувальній частині судового акта. Лише згадувані, але такі, що не одержали оцінку суду, обставини не можуть розглядатися як встановлені судом і не набувають властивості преюдиціальності. Тобто преюдиціальні факти слід відрізнити від оцінки іншим судом певних обставин» [2].

Також цікаву позицію КГС ВС висловив у постанові від 05.02.2019 у справі № 922/4336/13 щодо преюдиційності рішень у справах про банкрутство. Так, у постанові зазначено, що «доводи скаржника, про те, що ухвала місцевого суду від 23.02.2017 не може прийматися до уваги відповідно до частини 4 статті 75 ГПК України як судове рішення, яким встановлено певні обставини, оскільки вона прийнята у даній справі, а законодавець пов'язує поняття «преюдиційність» виключно з обставинами, встановленими в інших справах, Суд вважає помилковими з огляду на те, що провадження у справі про банкрутство об'єднує в собі множинність різних спорів, пов'язаних з активами боржника та порядком ведення процедури банкрутства, що зобов'язує суд приймати до уваги свої попередні рішення у справі про банкрутство як преюдиційні та, виходячи з фактичних обставин, встановлених у цих рішеннях, здійснювати подальший рух у процедурі банкрутства до її повного завершення» [3].

Слід вказати, що чинна редакція ГПК України не містить спеціальних положень щодо фактів, стосовно яких існує так звана законна презумпція (встановлені законом факти), на відміну від попередньої редакції ГПК, де вказувалося, що таке припущення може бути спростовано в загальному порядку. Водночас, виходячи з природи законних презумпцій (наприклад, презумпція правомірності правочину відповідно до ст. 204 ЦК України), можна зробити висновок, що правило щодо можливості спростувати такі презумпції в загальному порядку продовжує діяти. Про це свідчить і новітня судова практика. Зокрема, у постанові КГС ВС від 04.03.2019 у справі № 5015/6070/11 зазначено, що «згідно зі статтею 204 Цивільного кодексу України правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним. Закріплена зазначеною статтею ЦК України презумпція означає, що вчинений правочин вважається правомірним, тобто таким, що породжує, змінює або припиняє цивільні права й обов'язки, доки ця презумпція не буде спростована, зокрема, на підставі рішення суду, яке набрало законної сили; у разі неспростування презумпції правомірності договору всі права, набуті сторонами правочину за ним, повинні безперешкодно здійснюватися, а створені обов'язки підлягають виконанню» [4].

Стаття 77 ГПК України визначає критерії допустимості доказів. Так, обставини, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засо-

бами доказування. Докази, одержані з порушенням закону, судом не приймаються. Згідно з положеннями ГПК України, а саме абз. 2 ч. 5 ст. 91 ГПК України, учасник справи підтверджує відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у нього, своїм підписом із зазначенням дати такого засвідчення. Як зазначає КГС ВС у постанові від 11.06.2018 у справі 904/8549/17, «всупереч зазначеним вимогам законодавства, місцевий суд прийняв рішення за відсутності в матеріалах справи саме належним чином засвідчених письмових доказів. Обґрунтування суду апеляційної інстанції щодо прийняття до справи таких документів у такому вигляді ВС не може прийняти, оскільки такі документи не є допустимими доказами. Так, допустимість доказів означає, що у випадках, передбачених нормами матеріального права, певні обставини повинні або не можуть підтверджуватися певними засобами доказування. Належність доказів – це спроможність фактичних даних містити інформацію щодо обставин, що входять до предмета доказування, слугувати аргументами (посилками) у процесі встановлення об'єктивної істини. При цьому питання про належність доказів остаточно вирішується судом» [5]. Така практика КГС ВС свідчить про необхідність належним чином засвідчувати письмові докази для того, щоб вони були належними і допустимими доказами.

Відповідно до ст. 80 ГПК України, докази подаються позивачем разом із поданням позовної заяви, а відповідачем – разом із поданням відзиву. З аналізу положень ст. 182 ГПК України випливає, що докази мають бути зібрані судом у підготовчому засіданні. Суд у межах строків підготовчого засідання може встановлювати строки для подання додаткових доказів. У разі пропущення встановлених строків для подання доказів учаснику справи необхідно обґрунтувати неможливість їх подання у вказаний строк з причин, що не залежали від нього. Відсутність відповідного обґрунтування причин пропуску строку є підставою для неприйняття доказів судом до розгляду. Реалізацію вказаних процесуальних положень можна побачити з аналізу матеріалів судової практики. Так, у постанові від 26.03.2019 у справі № 910/23355/17 КГС ВС підтримав позицію судів першої та апеляційної інстанції щодо неприйняття наданої учасником справи розписки як обґрунтованого доказу, з огляду на те, що «учасник справи не обґрунтував належним чином причини пропуску встановленого судом строку на подання доказів, не надав належних та допустимих доказів на підтвердження обставин втрати ним зазначеної вище розписки,

на які він посилався в якості обґрунтування причин пропуску строку для подання доказів. З огляду на викладене, суди правильно та відповідно до положень частини 8 статті 80 Господарського процесуального кодексу України не прийняли до розгляду надану розписку як доказ по справі <...>» [6]. У своїй іншій постанові від 21.01.2019 у справі 925/2028/15 КГС ВС зазначив, що «прийняття судом до розгляду несвоєчасно поданих доказів без поважних на те причин, а лише через неналежну підготовку сторони щодо судового розгляду справи порушує імперативні норми ГПК України та унеможлиблює дотримання принципу рівності учасників справи і неупередженості суду» [7], що також слід враховувати учасниками господарського процесу.

Стаття 81 ГПК України регламентує порядок витребування доказів. Учасник справи у разі неможливості самостійно надати докази вправі подати клопотання про витребування доказів судом. При цьому, як випливає із практики Верховного Суду, учасник справи має обґрунтувати неможливість самостійної подачі доказів. Так, у постанові КГС ВС від 17.04.2019 у справі № 910/6381/18 зазначено, що «Верховний Суд погоджується із висновком суду щодо відсутності підстав для задоволення клопотання про витребування доказів, оскільки з огляду на характер правовідносин, що склалися між сторонами, а також викладені позивачем у процесуальних документах обставини, свідчать, що такі докази мали би бути наявні у позивача. У будь-якому випадку позивачем не обґрунтовано належним чином, з яких підстав такі докази були у нього відсутні та з яких підстав він не може самостійно надати докази, які просить витребувати відповідним клопотанням» [8].

Новим видом доказів у господарському процесі є показання свідків. Уведення інституту показань свідків у господарський процес було предметом тривалих наукових дискусій і ставилося під сумнів багатьма науковцями з огляду на доволі формалізований характер господарських відносин. Водночас поява цього виду доказів у ГПК України свідчить про уніфікацію та лібералізацію процесуальних положень та може мати позитивний вплив на процес судового доказування, розширюючи перелік можливих засобів доказування. Показання свідка – це повідомлення про відомі йому обставини, які мають значення для справи. Не є доказом показання свідка, який не може назвати джерела своєї обізнаності щодо певної обставини, або ті, які ґрунтуються на повідомленнях інших осіб (ч. 1 ст. 87 ГПК України). Відповідно

до ч. 2 ст. 87 ГПК України на підставі показань свідків не можуть встановлюватися обставини (факти), які відповідно до законодавства або звичаїв ділового обороту відображаються (обліковуються) у відповідних документах. Законом можуть бути визначені інші обставини, які не можуть встановлюватися на підставі показань свідків. Так, наприклад, у постанові КГС ВС від 29.01.2019 у справі № 922/705/18 вказано: «Касаційний господарський суд також погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що покази свідків про те, що вони бачили підписи в протоколі, не можуть підтверджувати обставини реєстрації учасника на загальних зборах та обставини оригінальності та автентичності підписів учасників товариства, зокрема позивача, на протоколи загальних зборів, тобто, як правильно зазначили суди, ці обставини не можуть бути встановлені на підставі свідчень свідків. Такі обставини можуть бути встановлені лише на підставі письмового доказу – документа, в якому міститься такий підпис» [9]. Така практика КГС ВС цілком узгоджується з особливістю господарських правовідносин та специфікою окремих господарських спорів, у яких обставини справи можуть бути встановлені виключно на підставі письмових доказів.

ГПК України доволі детально регламентує порядок проведення експертизи та висуває чіткі вимоги, яким має відповідати експертний висновок. Висновок експерта може бути наданий на замовлення учасника справи або на підставі ухвали суду про призначення експертизи. У постанові КГС ВС від 26.02.2019 у справі № 925/1453/16 зазначено: «Посилання скажника на те, що суди попередніх інстанцій безпідставно відмовили у задоволенні клопотань позивача про призначення у справі судової технічної та судової почеркознавчої експертизи Касаційний господарський суд відхиляє з огляду на те, що судова експертиза призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях для встановлення фактичних даних, що входять до предмета доказування, тобто у разі, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування. Питання про призначення судової експертизи повинно вирішуватися лише після ґрунтовного вивчення обставин справи і доводів сторін щодо необхідності такого призначення» [10]. Отже, згідно з вказаними положеннями, судова експертиза призначається лише у разі дійсної потреби у спеціальних знаннях, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування, що необхідно враховувати учасникам справи у разі заявлення клопотань про призначення судової експертизи.

Говорячи про оцінку висновку експерта судом, слід підкреслити, що висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом з іншими доказами за правилами ГПК України. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні. Наприклад, у постанові КГС ВС від 27.01.2019 у справі № 904/7651/17 зазначено, що «в разі відхилення будь-яких доказів, у тому числі висновку судового експерта, господарський суд повинен у мотивувальній частині судового рішення навести правове обґрунтування такого відхилення в разі, якщо суд дійде висновків, які протилежні висновкам, зазначеним в судовій експертизі, а також вказати ті фактичні обставини, з огляду на які ці докази не взято до уваги судом» [11].

Окремо необхідно зупинитися на висновку експерта у галузі права. Слід підкреслити, що висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду. Суд може посилається в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань (ст. 109 ГПК України). Особливості призначення експертизи у галузі права в господарському процесі знаходимо і в практиці Верховного Суду. Так, КГС ВС у постанові від 26.10.2018 у справі № 910/9971/17 встановив: «Касаційний господарський суд погоджується з доводами, викладеними у касаційній скарзі, та вважає за необхідне зазначити, що: суд апеляційної інстанції, розглянувши клопотання Товариства про призначення судової наукової експертизи, постановив задовольнити клопотання Товариства про призначення експертизи у галузі права; Товариство не подавало клопотань про призначення наукової та/або будь-якої іншої судової експертизи у суді першої інстанції; висновок експерта у галузі права, який не є доказом у справі та не є обов'язковим для суду, може бути подано до суду виключно учасником справи; ГПК України суду не надано право призначати експертизу у галузі права про застосування аналогії закону чи аналогії права, оскільки саме учасники справи мають право подати до суду висновок експерта у галузі права». Крім того, у вказаній постанові зазначено: «Призначення судової експертизи у галузі права призвело до прийняття судом неправильного рішення (ухвали) про зупинення провадження у справі. Суд касаційної інстанції наголошує на тому, що недотримання порядку призначення та проведення судової експертизи у цій справі мало наслідком невинуватене затягуван-

на судового процесу» [12]. Отже, зі змісту вказаної постанови вбачається, що ГПК України суду не надано право призначати експертизу у галузі права про застосування аналогії закону чи аналогії права, оскільки саме учасники справи мають право подати до суду висновок експерта у галузі права. Призначення експертизи у галузі права не може бути підставою зупинення провадження у справі, як це може відбуватися в разі призначення судової експертизи відповідно до ст. 228 ГПК України. Експертиза у галузі права не є судовою експертизою і має консультативний характер для суду.

Згідно з п. 2 ч. 4 ст. 238 ГПК України у мотивувальній частині рішення зазначаються докази, відхилені судом, та мотиви їх відхилення. Особливості реалізації вказаного законодавчого положення знаходимо і в судовій практиці. У Постанові КГС ВС від 27.01.2019 у справі № 910/7054/18 зазначено: «Викладення у рішенні лише доводів та доказів сторони, на користь якої приймається рішення, є порушенням вимог процесуального закону щодо рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом» [13], що свідчить про те, що в рішенні суду мають відобразитися результати дослідження всіх доказів, зібраних у справі, в тому числі тих, які відхилені судом. Водночас далі в цій постанові Касаційний господарський суд «аналізує практику Європейського суду з прав людини, зокрема викладену у справах «Проніна проти України» (рішення від 18.07.2006), «Трофимчук проти України» (рішення від 28.10.2010), де Європейський суд з прав людини зазначає, що пункт 1 статті 6 Конвенції зобов'язує суди давати обґрунтування своїх рішень, але це не може сприйматися як вимога надавати детальну відповідь на кожен аргумент. З цього приводу Касаційний господарський суд роз'яснює, що «такий висновок Європейського суду з прав людини звільняє суди від обов'язку надавати детальну відповідь на кожен аргумент скажника, проте не свідчить про можливість взагалі ігнорувати доводи чи докази, на які посилаються сторони у справі» [13]. У своїй іншій постанові, від 12.02.2019 у справі № 911/1694/18, КГС ВС також вважає за доцільне звернутись до практики Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях вказує на те, що «застосовуючи процедурні правила, національні суди повинні уникати як надмірного формалізму, який буде впливати на справедливість процедури, так і зайвої гнучкості, яка призведе до нівелювання процедурних вимог, встановлених законом (див. рішення у справі «Walchli v. France», заява № 35787/03, п. 29, 26.07.2007; «ТОВ «Фріда» проти України», заява № 24003/07, п. 33, 08.12.2016).

Європейський суд з прав людини також зазначає, що, хоча національний суд має певну свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень (див. рішення у справі «Суомінен проти Фінляндії», № 37801/97, п. 36, від 1 липня 2003 року). Призначення обґрунтованого рішення полягає в тому, щоб продемонструвати сторонам, що вони були почуті» [14].

Висновок

Вивчення рішень Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду становить значний науковий та практичний інтерес, адже дозволяє досягти певної уніфікації та єдності судової практики, що робить господарський процес більш прозорим та передбачуваним. Це є особливо актуальним після реформування процесуального законодавства, коли новітні законодавчі положення потребують відповідної практичної реалізації. Також видається доцільним узагальнення практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду за аналогією з постановами Пленуму Вищого господарського суду, що сприятиме більшій процесуальній визначеності.

Список використаних джерел:

1. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 05.02.2019 у справі № 914/1131/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79718958>.
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 12.06.2018 у справі № 927/976/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74670250>.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 05.02.2019 у справі № 922/4336/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79845986>.
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 04.03.2019 у справі № 5015/6070/11. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80308685>.
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 11.07.2018 у справі 904/8549/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75368697>.
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 26.03.2019 у справі № 910/23355/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80754278>.
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 21.01.2019 у справі 925/2028/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79349565>.
8. Постанова Верховного Суду у складі

колегії суддів Касаційного господарського суду від 17.04.2019 у справі № 910/6381/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81304542>.

9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 29.01.2019 у справі № 922/705/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79503228>.

10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 26.02.2019 у справі № 925/1453/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80181015>.

11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 26.10.2018 у справі № 910/9971/17. URL:

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80366531>.

12. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 26.10.2018 у справі № 910/9971/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77593547>.

13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27.02.2019 у справі № 910/7054/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80366586>.

14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 12.02.2019 у справі № 911/1694/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79807853>.

Статья посвящена анализу новел Хозяйственного процессуального кодекса Украины относительно доказывания и доказательств путем исследования практики Кассационного хозяйственного суда в составе Верховного Суда. В статье рассматриваются новейшие положения хозяйственного процесса об обязанности доказывания, основаниях освобождения от доказывания, признаках доказательств и порядке их истребования хозяйственным судом. Также внимание уделено особенностям показаний свидетелей, выводам экспертов, определена возможность отклонения доказательств в хозяйственном процессе.

Ключевые слова: доказательства, доказывание, хозяйственный процесс, практика Верховного Суда, освобождение от доказывания, показания свидетелей, судебная экспертиза, вывод эксперта в сфере права.

The article is devoted to the scientific analyses of new provisions of Economic Procedural Code of Ukraine about evidences and proving process by means of studying of Cassation economic court in the composition of the Supreme Court practice. In the article new provisions of economic court procedure are considered, among which are: legal provisions about obligation of evidence submission, exceptions from proving, features of evidence and legal order of their request by economic court. As well as that, attention is paid to the peculiarities of witness testimony in economic litigation, expert conclusions, the possibility of evidence rejection is defined.

Key words: evidence, proving, economic litigation, practice of the Supreme Court, exception from proving, witness testimony, expert examination, expert conclusion in the sphere of law.

